

מיכל גוברין

לאחוז בשמש

אליהו חזר אמנם לירושלים כמה שעות לפני שקיעה, ויחד עם זאת לא התקשר עם הילה עד כניסת השבת. השמש התקרבה אל פס האז מעל לרכס הבתים באופק, כיסוי המיטה שלו שקע אל גווני הכחול הכהים של דוגמתו, והוא עדיין היה שקוד על ניקוי האבק שהצטבר במשך השבוע בחדרו שמול העמק. בחיפזון התפית את כריות הנוי, שטף את הכיור, והודה בלבו על כך שהעציצים שוב החזיקו מעמד בלי מים עד שובו. הוא הזדרז לסיים את אחרוני פרטי תשיש גופו, כשהחדר הפונה למערב כבר שקע באור המתגבר. ורק כשיצא מחדר האמבטיה ושערו רטוב ומסורק, הרגיש להרף עין רווחה קלה, כאילו כבר נפרק ממנו משקל כל השבוע, לימודיו במכון בתל-אביב, חדרו בדרום העיר, ספרי העבודה, הדיאגרמות וטלטולי האוטובוס, שהחזיר אותו לבסוף לכאן בצהריים. כשפנה לפרוש על שולחן הכתיבה את המפית הלבנה, ששמשה לו כמפה, פגע בו אור ישיר מבעד לוויילון. הוא הזדקף והפשיל במהירות את הוויילון. אז ראה כיצד השמש מפלחת את הרצועה האדומה שמעל הבתים, ועוד רגע ותשקע מאחורי ההר.

הוא אחר. בביתה של הילה כבר נותק מכשיר הטלפון לשבת.

מהארון הנמוך שבמטבח הוציא שני נרות ואת פמוט הנחושת. לא יוכל ללכת אל הארוחה בבית הוריה מכלי להודיע על בואו מראש. וגם את הילה לא יוכל אם כן לראות הערב. אפילו להכין עצמו עוד לא גמר. וטוב שלא קבע עדיין שיכוא.

הוא הקפיד בהכנת ארוחתו, ערך את השולחן, ושוב הרגיש כיצד אותן הפעולות כבר מרגיעות אותו במשהו, מקרבות אותו אל העולם שלה, שקיים מחוץ לתחום השגתו אולי, אבל בכל זאת קיים.

כשחזר אליהו מבית-הכנסת הקטן שבשכונה החרדית – זה שתמיד נדמה היה לו שהוא הולך אליו כדי להתגונן מהסכנה שמישהו ממודעיו המרובים יפגע בו ויביט עליו בלגלגנות – נדמה היה לו שראה ברחוב המתרומם מתוך העמק את צלליתה של הילה חוזרת מבית-הכנסת הגדול לצד אביה. הוא התקשה לומר

בוודאות אם אמנם היתה זאת היא. פנסי אחת המכוניות האירו רק לרגע את שתי הדמויות המרוחקות – את האיש במגבעת והגב הכפוף מעט, ואת שערותיה החומות המשוכות אחור. אבל בין כה וכה עוד לא הגיע המועד שידבר איתה. והוא מיהר לחדרו במעלה המדרגות, כאילו היא המתינה לו שם ליד השולחן.

מאוחר יותר באותו ערב יצא שוב אליהו מחדרו, והלך אל בית-הוועד-ליהדות, שם התקיימה הרצאתו של הרב שטרן מהתפוצות, על כפירה ואמונה במחשבת ישראל בתקופתנו. הוא לא החשיב עצמו ממש לאחד מתלמידי הרב שטרן, אבל באותם ימים, בהם שאף עדיין להקדיש עצמו ללימודי הפילוסופיה, לא החמיץ אף אחד מהנאומים שנתן הרב לרגל ביקוריו בירושלים.

באודיטוריום מצופה העץ היה חם, ושורות המושבים היו מלאות בעיקר בקבוצות מאורגנות של בני נוער מהתפוצות, שהתפרצו בבת-אחת בצחוק מהערות מסוימות שבדברי הרב, כאילו היו אלה מהתלות של בדרך חגיגות. אליהו התאמץ להתרכז ולעקוב אחר נתיבי מחשבותיו של הדובר, אחר הצטלבויות הרעיונות, התפצלותם למסקנות סותרות ומנוגדות, אחר הפולמוסים שבסופן של כמה מן האפשרויות, מול רדידות הנסיונות להביאן לידי תמימות דעים, הנסיגה לצבע הקודר ומתוכה התלקחויותיו של הדובר כמעברי כוכב שביט שהובילו את קהל המאזינים מבעד לנתיב הפאראדוקס אל אותו כוח החבוי בנו, כן חבוי, למרות כל הספקות! אליהו התכסה זעה מחמת החום, ומחמת חוסר האונים שלו לעקוב אותו ערב מתוך אותה התפעמות אחר מהלכי הרב. הוא ניסה להתרכז בפניו של הדובר, בזקנו המרובע העשוי בקפידה, ובשפתו העליונה שנפשקה במהירות מהשפה התחתונה המוליכה אל תוך הסובך הגזוזר של הזקן, ומחשבותיו התערבלו מבלי שיוכל לאמצן אל שטף המלים. לרגע שטה למולו דמותה של הילה, ושוב בהה מבטו בזקן הקופצני. פעם אפילו הצטרף מבלי דעת לפרץ הכללי של צחוק החבורות, מבלי לשים לב לאיזו מאמרות הרב הוא התייחס הפעם.

ביציאה עמד אליהו על רחבת השיש שלפני המדרגות, וגוו התנענע כענף דק באוויר הלילה של תחילת הקיץ. חברות המאזינים שטפו לרחוב בלהג קולני, והוא כמו האזין בראש מופשל למגע החם של האוויר. לרגע נמשך לגשת אל הרב שטרן ולברך אותו כהרגלו, אבל לפני שהשלים את הפסיעה

הראשונה חזר בו ונשאר במקומו.

ברחוב עברו אותו רגע דוידל ונחמה, חבריו מימי התנועה. נחמה היתה שלובה כמנהגם בזרועו של בעלה, שלא היה יותר אותו נער מגושם ואדמוני, אלא בעל קומה מלאה כהלכה. כשראו את אליהו עומד ביציאה מבית-הוועד-ליהדות אותה נחמה בצביטה לבעלה, ודוידל הכריז:

– תראו את מי רואים פה!

– אליהו, אליהו – הצטרפה נחמה.

ממש כמו בימי נערותם התנער אליהו בבהלה כחילוון שקצה זנבו נרמס, ועל פניו בתצחוק של התנצלות.

– אין מה להתפלא – המשיך דוידל, כשהוא קורץ לאליהו בעיניו – לא צריך לשכוח שהפילוסופיה היא אהבת הנעורים של אליהו, ואין אדם ממהר לנטוש את כור מחצבתו...

כשהבחין בהנאה כיצד נרתע אליהו, הניח דוידל את ידו מתוך סמכותיות על כתף אליהו, והוסיף בקול קרוב:

– שמעתי שאתה מסיים השנה, שיהיה בהצלחה.

נחמה, בשבים הרכוס לקודקודה כסמל חד-משמעי למעמדה, החליפה את המשקל מירך אחת לשניה, כשהיא מחזקת את אחיזתה בזרועו של בעלה, ואמרה בקול מזדמר:

– למה לא רואים אותך אף פעם?

– התרחקת מהחברה, קבל דוידל בצער מעושה.

מתוך התעוררות אמרה נחמה בלי להצניע את רחמנותה:

– אולי תבוא מחר לצהריים?

– באמת תודה, אבל אני מוזמן... – הצטחק אליהו, ושוב התנועע במבוכה.

– תיכנס פעם, כשאתה בא לשבת. רק תטלפן קודם כדי להודיע – סיימה נחמה, וכשהתרחקו נעצה את עקבי הפקק של סנדליה, כמנסה לרמוס משהו מתוך המדרכה, ודחקה את ראשה אל בית שחיו הרחב של בעלה. היא לא סובכה את ראשה כדי להתבונן באליהו שנשאר על הרחבה, וטינתה אליו גברה דווקא מחמת המאמץ שבו עלה לה הדבר.

שעה ארוכה הלך אליהו אותו לילה בלי למצוא מרגוע. הוא התרחק יותר ויותר מהרחובות המובילים לדירתו, ועדיין לא הרפתה ממנו התחושה שהשמיים הכהים סגורים וחתומים מעל העיר. הוא האריך במהלכו עד

לרכסים הדרומיים המשקיפים צפונה על אשכולות האור ועל כתמי החושך הכבדים, ועדיין לא הוקל לו. בינו ובין עצמו גיחך למחשבה שאולי תפילות קבלת-שבת של בני העיר עוד נודדות כמוהו ואינן עולות. מלים ספורות מתוך דברי הרב שטרן הדהדו בו בלי שיצליח לעקוב אחרי ההנמקות שניהלו אותו מבעד לדרכים סמויות אל השקפה אחרת. הוא עבר בשבילים שנבלעו בעמק, ושוב טיפס בהר. טעה וסבב פעמיים בשביל מעל אותה גבעה כהה. חזר על עקבותיו מבעד לכבישים השוממים, והתקרב לבסוף אל הבתים הראשונים, המונחים על המורד כחללים כהים בסבך הירק.

כשהגיע לרחוב האפולולי והעטור עצים שבו עמד ביתה של הילה, שבה אליו רוחו מעט. השקט שפיכה מתוך התצרות ברחוב הצר עצר את סחרחרות השמיים בין הרכסים. ריח היסמין הלבין מבעד למשב הרך של יתר הריחות ונגע באליהו. ליד ביתה עמד לרגע רק עד שתשכך הלמות הצעדים מהרקות, וראשו נשען אל גדר השיחים.

ממקומו ברחוב לא יכול היה לומר אם האור העמום בחלונות בוקע מהחדרים הפנימיים, או אם זו רק המנורה במסדרון שנשארה דלוקה אחרי שהמפסק נקש את שארית האור. לא רגיל היה להתבונן בבית מבחוץ. היה מביט בו בחטף בלבד עם יציאתו במוצאי-שבת, כשהיה מסובב אתרו בזהירות את דלת היציאה, בעוד תלילה של הילה מחדש כבר את נסיקותיו. ומה אם עוד דולק האור בחדר הפנימי. ומה אם היא קוראת עדיין בספר של הרב שנתן לה במתנה. אם הירח לא עלה הרי הכוכבים זורחים הלילה, והם יאירו את החדר כשתפתח את התריסים. ומה יאמר לה. הרי שוב ישתוק. ושערותיה החומות.

ידו היתה פשוטה בינו לבין גולת השער לחצר, ואצבעותיו פרטו בתוך השקט שעמד ברחוב. אבל בשכונות הישנות בליל-שבת בירושלים לא קמים אנשים ממיטתם ולא עוברים ברחוב. ואיש גם לא ראה אותו הלילה כיצד עמד שם, וכיצד התנועע ממקומו והתרחק.

אותו לילה התנהל אליהו בין מראות הפוכים. כשהגיע למצוף המכוסה נזכר שהיה עליו כבר להמתין כאן למעברה של הספינה. הוא מיהר להשקיף בצוהר העגול, וראה כיצד היא מתקרבת בתרנים גבוהים ולבנים בלי להשמיע קול. באותו רגע התנפצה בלי להפר את הדממה, והמשיכה במסלול היסחפותה לשמאל. הוא מיהר לצוהר השמאלי של המצוף, כדי לראות את

השברים שצריכים היו להגיע בכל רגע – שברים גדולים ומלאי גאווה של מה שהיה פעם ספינה מפוארת. אבל על הגלים לפני הצוהר צפה קורה שחורה, ואחריה נכרכה סחבה מטונפת.

הוא הזדעק – זה רק חצי מהספינה! – כולו מלא עלבון על שהניח לתצי השני לחמוק מעיניו, כנראה לצד הימני של המצוף. שם, בפתח תעלת האבן, ישב המנהל, כבד גוף ואדמוני, ומסר לו שהם קיבלו רשות לסגור את התעלה לצרכיהם. הוא יכול לבדוק אם הוא רוצה – הוסיף המנהל – אם כי לפי עניות דעתו נכנסו לשם רק כמה שיירים חסרי-משמעות.

מרוב בושה העדיף שלא לבדוק, אם כי ידע שלא יצליח להתחמק מעיני הביקורת שלא תאחר לתבוע ממנו דין וחשבון על אחריותו.

אחרי זמן לא היה משוכנע שאמנם קם ממיטתו בחושך, פתח את הווילון, ובהה לתוך החיוויון האפרפר שנאחו במשקוף חלונו. כיוון שאחר-כך, כשישב עם המאחרים בנשף בחדר שחלונותיו מקומרים, עמד בחלונות אותו אור אפרפר. כנראה התחילה הזריחה מעל לעמק, כיוון שגלגל אור אדום התרומם במהירות, ונשאר תלוי מעל לרכסים שבמזרח. אחרי רגע נעלם כלא היה, והכל שב והתכסה בחשכה. הוא השתומם, ואז הוסבר לו שזאת תופעה שכיחה ברגעים המקדימים את הזריחה, ובעצם זאת עוד לא השמש אלא רק אורה בכוח. שוב ושוב עלה כדור האודם והציף את המזרח, ובכל פעם שנעלם שבה ועלתה החשכה. האחרים שהיו רגילים למראה הגיסו את לבם ולא התבוננו. הם לא הפסיקו את דיוניהם, שרק קדם הגיע עד אליו, ואילו הוא לא גרע עיניו מהשמשות השבות ונשלפות אל גבהים שונים מעל ההרים באופק. עדיין לא ידע אם כבר עלה השחר, כי בכל פעם חזרה החשכה והתעבתה כבראשונה.

באחת הפעמים בהן עלתה אחת מהשמשות, הסתננה קרן אור, כנראה הודות לזוויתה הנמוכה, אל תוך נקיק שבבקעה. שם פגעה הקרן באגם קטן שמימיו הזדהרו לרגע בברק חריף כשל ספיר. באור בלטו מאוד הצבע הכחול של האגם וגדותיו הלבנות והתלולות, שסגרו אותו כקונכייה. את האגם הקיפה צמחיה עבותה, ויותר רחוק כבר נפרשה החשכה.

למרות שלא גרע עיניו, לא יכול היה לומר אם מה שהתגלה לו לאור הקרן המקרית נשקף מהבקעה הרחוקה, או מתוך עמק שבהר ממול, וכעבור רגע נבלע גלגל האור, והכל נמחק בחשכה.

איש מהנוכחים לא נתן את דעתו למה שהתגלה בחלונות, ולכן לא האמין לו איש שאמנם קיים אגם כמו זה שבתאוריו.

המראות ליוו את אליהו משך כל תפילת שחרית, ודעתו הוסחה גם מקריאת התורה. רק מדי פעם היו מבקיעות ההתראות – ואם לא תשמעו לי... ואם בזאת לא תשמעו לי... – את ההרוריו, ומגבירות את חוסר האונים שלו להתרכז.

הקהל קם וקרא חזק, ואלהיו מיהר לנתר אחרי השאר, כשטליתו הארוכה מוסיפה לדמותו יתר צנימות ורעד. השמש הורה לו להתכבד בהגבהה, ועקב כיצד הוא מתקרב אל העמוד, ומניף בחוסר־ביטחון את ידיה הספר. הוא מיהר אחריה, והספיק בזמן לתמוך את המשקל המתמוטט מתוך ידיו של אליהו, ולזרז אותו אל הספסל בירכתי הבימה. בכל השאר טיפלו כבר אחרים. הספר נהדק, נכרך ונעטף, ואצבעותיו של אליהו חבקו במנוחה את המעיל הרך שהפריד בינו לתורה.

בדרך חזרה התחמק מהמתפללים שניגשו אליו ללחוץ ידיים. ברחובות הבהקים התנהלו באיטיות חברות חגיגיות שנפגשו לקול ברכות וצהלת ילדים. הוא צמצם עצמו בצד המדרכות, והשתדל לעקוף את המברכים, כדי לא לעמוד בפני ההפצרות לסור אל אחת מארוחות הקידושים.

ברחובה של הילה עמד הבית הקטן אפוף עצי שקד ואפרסק. החלונות היו פתוחים, ווילונות כיסו אותם. קפליהם הבהירים הודעזעו עם כל משב קל של אוויר הצהריים. קשה היה לומר אם בני הבית עוד לא חזרו מהתפילה, או אם הם כבר שרויים איש־איש בפינתו, ובחדר האוכל כבר עוזרת הילה לאמה בהכנת שולחן הארוחה. מגע החום ספוג רשרוש החרקים נגע בו. הוא הודה בלבו על כך שלא יוכל להיכנס ולהסב בלי הודעה מוקדמת, וכך ייטיב ויתכונן עד שיראה אותה.

למרות שהתאמץ לחמוק באין משגית, הבחינה בדמותו של אליהו אלמנת־דודו שעמדה בחלונה, והתבוננה במכיריה שעברו ברחוב, כמנהגה בשבתות בהן לא הלכה לבית־הכנסת. אפילו מהקומה העליונה יכלה לראות שקומתו של אליהו מתנדנדת, ולמרות נקיפות המצפון על כך שזה זמן רב לא הזמינה את שאר בשרו של בעלה, לא הצטערה לראות כיצד הוא מתרחק ברחוב. היא השעינה את גופה על שתי ידיה השלובות על אדן החלון, והסתכלה בחבורה שעלתה עכשיו ברחוב, ותפסה את מקומו.

כשיצא שוב מחדרו, היה כבר קרוב לארבע אחרי הצהריים. הוא עלה ברחוב בצעדים קלים, ופנה בדרך שעל קו הרכס. במדרונות היורדים למערב הכתה

השמש בכל עוצמתה, אבל כשסבב הכביש ונבלע בסמטאות המוסתרות אל המזרח רוכך האור בבת־אחת, ואד כחלחל עמד בין הבתים. נזכר בדימויי האור שבשירי הרב בספר שנתן להילה, וברוחה עבר את הגינות המוצלות בדרך לביתה. עדיין לא התחילה השקיעה, תמה, וכבר הופכים בתי האבן אדומים כמעט.

כשדפק בדלת הכניסה, ישבה הילה בחדר האוכל. בני המשפחה נחו בחדריהם את מנוחת הצהריים, ושני אחיה הקטנים יצאו לפעילויותיהם בתנועה, ולא ישוּבו עד אחרי חשכה. על השולחן היה מונח ספר לקריאה, אבל מכטה נמשך אחרי הרעדה של דוגמאות האור, שהסתננו מבעד לעצי הפרי אל חלונות פינת האוכל ומהוגוגיות אל המפה. היא לא צפתה לאיש, וגם ידעה שרק בעוד שעה ארוכה יקיצו הוריה ממנוחתם. על אליהו לא חשבה. אם לא טלפן ביום שישי ודאי איננו מתכוון לבוא, ואולי כלל לא חזר לירושלים לשבת. ביקוריו הלא־סדירים נפסקו לפני זמן כה רב, עד שכבר הפסיקה לחכות להם, ולו רק מתוך הסקרנות שעוררו בה. צורות האור המטיילות על המפה הוליכו את מחשבתה של הילה אל צלילי הסוויטה שתשוב ותנגן במוצאי שבת, ואל מעברים שקופים בטווייתם.

מהלך הצלילים נפסק, והיא נגשה לדלת בטוחה שזה אחד מחבריהם של אחיה, שאחר להצטרף אליהם בהליכה אל התנועה. היא קראה בהשתוממות – הו, זה אתה – כשראתה את אליהו רוכן בקומתו הדקיקה בפתח ומחייך גם הוא מתוך השתוממות. הורתה לו להיכנס על קצות האצבעות, וסגרה אחריהם את הדלת לפינת האוכל.

הילה מזגה משקה שזיפים אל תוך כוסות הזכוכית החרותות, והניחה אותן עם צל אדום כדם על המפה, ועדיין אליהו לא הוציא מלה, רק הצטחק במקומו על הכיסא המרופד, ושוב חזר והצטחק כאילו לא מצא נפשו מרוב רגשה. הילה התישבה מולו מעבר לשולחן, ושאלה אותו לעיסוקיו. משענה בחיפזון ותשובותיו עדיין מכוסות הצטחקות, החלה מספרת על אחיה הצעירים, ועל מקלעת הצלילים של הסוויטה לחליל שהיא עכשיו לומדת.

היא קמה, שאלה אם הוא רוצה עוד כוס, ונגשה למקרר שבמטבח. אליהו נע במקומו כמו ששט אל עבר אי בודד ביס. הוא נזהר לא להחריד את הזרמים המובילים אליו, התאמץ בכל מאודו לאֶפֶס את כל השעונים שבתוכו אל הרוחות השרויות בו. כלי־כך קרוב היה לאי כיסופיו, עד שהוודאות שהוא קיים לא תוכל להילקח ממנו עוד. הוא הרכין את עיניו וליטף בהן את המפה.

הילה הניחה בצד הכוס גם צלוחית גביש עם עוגיות, והוא פחד שמה שאכל אותו שנית למעשיו, ואז יאלץ לפרוש את עולמו הממוכסך, ולהדריך את המים השלווים ממנוחתם. גרונו נצבט, והוא לא לקח לפיו דבר.

הילה הציעה שיצאו לטייל. הוא מיהר להצטרף להצעתה, וכבר נחפו אחריה דרך מסדרון הבית, כשהוא משגיח לא להפיל בעוברו דבר בקומתו הגבהנית. כשיצאו מהשער נזכר שנית בחרוזי האור שבשירי הרב, וחשב שלא שאל אותה אם כבר קראה בספר. אבל בינתיים כבר פתחו בהליכה, וריח היסמין מבעד לשיחים היה כבד מכדי שיוכל לנסח את שאלתו.

בגן העיר הטילו הסלעים צללים נמוכים ורחוקים, ותלוליות הדשא זהרו כאמרתן. בכביש הראשי כבר התחדשה התנועה, ורק באזורי הגן הפנימיים שמעו כיצד רשרש הדשא שקיפלו במעברם. כשהשמש הנמוכה היתה נגלית, היו צלליהם הדקים מוקפים באור אדום, וכשהתכסתה מאחורי עצים או גגות בנינים, היו צלליהם של הילה ושל אליהו נמחקים.

איש לא עבר יותר כשעה כזאת כגן. האור דעך במהירות. כשנעצרו פעם או פעמיים בין השבילים המצטלבים נעקר גופו של אליהו והטלטל. אבל ברעדה החזיר את ידו למקומה כמו מפרח יקר־מציאות, שדי בצל כנפי פרפר המרפרף עליו לפגום בעליו השקופים.

הם יצאו מהגן, וישבו על חומת האבן הנמוכה המפרידה בינו לבין הרחוב. הוא סיפר להילה על לימודיו בתל־אביב, והמלים יצאו מפיו ככדות וחלולות. את הרחוב מילאו פתאום שוחרי הקולנוע שהחלו מתאספים להקרנה ראשונה. הילה קמה ממקומה, ואמרה:

– עוד מעט מוצאי שבת.

ומיד החלה שבה חזרה.

ברחוב התגודדו היוצאים לבילויים בפתח דוכני האכילה, והיקשו על ההליכה. הם נאלצו להיזחק לצד הכביש בכל פעם שעבר אוטובוס ופלט עמוד של פיח חם, אבל עדיין סככה עליו נוכחותה בתחום של רגיעה. לרגע צעדו כתף נוגעת בכתף, אבל רק להרף עין נמשכה בו הרעדה. אז עורר דבר־מה בהילה צחוק בהיר וממושך. גם הוא הצטרף אליה, והטלטל בחזרה.

הילה מיהרה, כדי לא לאלץ את בני הבית לחכות לה עם ההבדלה, ואליהו נחפו אחריה. כשהגיעו לרחוב הקטן המוגן משאון העיר בגינתיו ועציהן המשחירים אל השמיים המכוכבים, הקדים ואמר שלא ייכנס אליהם, אלא ילך

ויתפלל ערבית תחילה.

הוא נשאר בחוץ ליד השער, ונוסף להילה שמהרה במדרגות השטופות באור שנגה בתלונות. באקראי הונחו אצבעותיו על גילת השער והוא סגר אותו לאט. כשהתרחק דימה לשמוע את קולה, את ראשיתה של התפילה. אחרי־כך נבלע בחשכה. שוב לא חשש להיתקל במישהו ממדעיו – עכשיו היה לו כבר מסתור מפניהם, והוא הקפיד לאורך כל הדרך שלא לחרוג מצל החצרות בצד המזרחית.

בחדרו גישש בחשכה אל החלון, והתבונן באורות שדלקו מרחוק. ועדיין דחה את מועד התפילה. כשסיים והדליק את המנורה, סרכו עיניו להסתגל לאור. בכל זאת ניגש אל המטבח, ושלח ידו כדי לגרוף מהארון את הנרות שיצרף פתיל אלי פתיל. אבל נדמה היה לו שקופסת הנייר ריקה. הוא הוציא אותה כדי לבדוק את תכנה על אצטבת השיש, ואמנם אתמול השתמש באחרונים, בלי להשאיר נרות להבדלה.

השעה היתה מאוחרת, ואליהו החל לארוז במוודת הבד את מה שיקח איתו מחר לתל־אביב. הוא מיין בתיק נפרד את ספרי הלימוד, וחיפש את המחברות שיצטרך כדי להתחיל להתכונן לבחינה. לבסוף הסיר את המפית והתיישב אל השולחן. הוא החל חזור על תרשימי הדיאגרמות ועל החישובים. לרגע כמו נדמה היה לו שהפעם לא יצליח להתחזק מעמד עד תום השבוע. הוא כפף את קומתו סמוך למנורה, ואצבעותיו רחפו, נוגעות ולא נוגעות, על פני השולחן.